

Overzicht van stemmingen in de Tweede Kamer

afdeling **Inhoudelijke Ondersteuning**

aan De leden van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis van de Koning

datum 7 juni 2017

Betreffende wetsvoorstel:

34516

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering van de Grondwet, strekkende tot het opnemen van een algemene bepaling

Eindstemming wetsvoorstel

Het wetsvoorstel is op 6 mei 2017 aangenomen door de Tweede Kamer. De SP, de PvdA, GroenLinks, de PvdD, DENK, 50PLUS, D66, de VVD en de ChristenUnie stemden voor.

Aangenomen amendement

Artikel II

10 (Koopmans) over waarborging van de democratische rechtstaat

Dit amendement regelt dat de in de Grondwet in te voegen algemene bepaling behelst dat de Grondwet de grondrechten en de democratische rechtsstaat waarborgt, in plaats van de democratie, de rechtsstaat en de grondrechten. De Grondwet is het fundament van de grondrechten en de democratische rechtsstaat in Nederland. Waar het regeringsvoorstel spreekt van het waarborgen van «de democratie, de rechtsstaat en de grondrechten» beoogt de indiener van dit amendement de volgorde van de Grondwet zelf aan te houden, dat wil zeggen eerst de grondrechten en vervolgens de additionele elementen van onze democratische rechtsstaat. Voorts wordt met de veranderde volgorde aangegeven dat de grondrechten niet achtergesteld zijn aan de democratie. Daarnaast wordt niet apart gesproken over democratie en rechtsstaat, maar van de «democratische rechtsstaat». De

Amendementen zijn in volgorde van stemming - op artikelnummer - weergegeven: allereerst de aangenomen en/of overgenomen amendementen, vervolgens de verworpen of ingetrokken amendementen en tenslotte eventuele moties. Vervangen amendementen zijn d.m.v. een → aangegeven: bijv. 7 → 8 → **20**. Amendement nr. 7 is vervangen door amendement nr. 8, dat op zijn beurt vervangen is door amendement nr. 20. De vette notatie van het stuknummer geeft aan dat dit het definitieve amendement is. De stemmingslijsten worden gemaakt op basis van de ongecorrigeerde draad van de vergadering.

datum 1 juni 2017

blad 2

democratie en de rechtsstaat zijn immers in het Nederlandse staatsbestel onverbreeklijk met elkaar verbonden. De democratische rechtsstaat is meer dan de som der delen. Met dit amendement worden tevens diverse vigerende voorstellen met elkaar verzoend.

Aangenomen. Voor: de SP, de PvdA, GroenLinks, de PvdD, DENK, 50PLUS, D66, de VVD, de SGP en de ChristenUnie.

Verworpen amendementen

Artikel II

8 (Öztürk) over de extensieve variant

Dit amendement voorziet in het overnemen van de «extensieve variant» van een algemene bepaling bij de Grondwet uit de notitie van de regering.¹ Volgens de indiener doet deze variant meer recht aan het doel van een algemene bepaling bij de Grondwet. De Raad van State stelde in haar advies dat bij het wetsvoorstel de vraag gesteld dient te worden wat precies de toegevoegde normatieve waarde van de bepaling is, omdat er «allerlei alternatieve invullingen» worden opengelaten. De indiener beoogt daarom met het overnemen van de extensieve variant een nadere invulling te bieden van de principes «rechtsstaat, democratie en grondrechten», zodat recht wordt gedaan aan de opmerking van de Raad van State dat er ten behoeve van een normatieve strekking van de bepaling inhoudelijke verduidelijking nodig is. Daarnaast doet het opnemen van de extensieve variant recht aan de opmerking van de Raad van State dat bepalingen met vooral symbolische waarde niet passen in de opvatting dat de Grondwet sober dient te zijn, met louter concrete en bindende rechtsregels. Tot slot hecht de indiener eraan dat in de extensieve variant expliciet is opgenomen dat iedereen gelijk is voor de wet.

Verworpen. Voor: GroenLinks en DENK.

Algemene bepaling, 2e lid

11 (Segers) subamendement over waarborging van menselijke waardigheid waarbij amendement no. 9 wordt gewijzigd.

De indiener wil met dit subamendement aansluiten bij de aanbevelingen van de Staatscommissie Grondwet (hierna: de Staatscommissie) uit 2010, door het integrale tekstvoorstel van de Staatscommissie over te nemen. Die commissie deed onderstaand tekstvoorstel voor een algemene bepaling: 1. Nederland is een democratische rechtsstaat. 2. De overheid eerbiedigt en waarborgt de menselijke waardigheid, de grondrechten en de fundamentele rechtsbeginselen. 3. Openbaar gezag wordt alleen uitgeoefend krachtens de Grondwet of de wet. In het amendement van het lid Van Engelshoven, nr. 9, is «menselijke waardigheid» weggelaten. De indiener vindt dat van het weglaten van menselijke waardigheid, bij verdere overneming van het voorstel van de Staatscommissie, een verkeerd signaal uitgaat en onjuist is. De indiener meent onder verwijzing naar pagina 41/42 van het rapport van de Staatscommissie uit 2010 dat «menselijke waardigheid» thuishoort in de algemene bepaling. Respect voor de menselijke waardigheid ligt ten grondslag aan veel van de mensenrechtencatalogi van na de Tweede Wereldoorlog. Zoals de Staatscommissie stelt, zijn eigenlijk alle mensen-rechten, met

datum 1 juni 2017

blad 3

inbegrip van de grondrechten die in de Grondwet zijn opgenomen, in meerdere of mindere mate te zien als een uitdrukking van het beginsel van eerbiediging van de menselijke waardigheid. De Staatscommissie verwijst naar tal van internationale verdragen en constituties waarin dit ook tot uitdrukking komt.

Verworpen. Voor: GroenLinks, DENK, D66, de SGP en de ChristenUnie.

Artikel II

9 (Van Engelshoven) over een aangepaste versie van de Staatcommissie Grondwet variant

De Grondwet is het fundament van onze democratische rechtsstaat. Het bevat de fundamentele normen en beginselen die als grondslag dienen voor de inrichting van de rechts- en gezagsverhoudingen in ons land. Indiener is met de regering van mening dat in de Grondwet tot uitdrukking dient te komen dat Nederland een democratische rechtstaat is die een aantal fundamentele uitgangspunten waarborgt. Naar opvatting van indiener is het daarvoor niet voldoende om te bepalen dat de Grondwet de democratie, de rechtstaat en de grondrechten waarborgt. Indiener is, in lijn met het advies van de Staatscommissie Grondwet en in de geest van de in de Eerste Kamer aangenomen motie van het lid Engels c.s. (Kamerstukken I 2011/12, 31 570, B), van mening dat de algemene bepaling vooral tot uitdrukking dient te brengen dat democratie en rechtstaat onlosmakelijk met elkaar verweven zijn en voor welke waarden de democratische rechtstaat vervolgens concreet staat. Een waarborgnorm kan immers alleen waarborgen en normeren indien voldoende duidelijk is wat er precies wordt bedoeld. Zodoende meent indiener dat in de algemene bepaling expliciet dient te staan dat Nederland een democratische rechtstaat is met in het tweede lid de invulling dat de overheid de grondrechten en fundamentele rechtsbeginselen eerbiedigt en waarborgt. Daarbij merkt indiener op dat onder grondrechten nadrukkelijk ook democratische en politieke vrijheidsrechten zoals kiesrecht, vrijheid van vereniging en vergadering en betogingsrecht worden begrepen. Het derde lid verwoordt ten slotte het legaliteitsbeginsel, een fundamenteel beginsel van onze rechtsstaat, dat inhoudt dat elk overheidshandelen moet steunen op de Grondwet of de wet.

Verworpen. Voor: GroenLinks, DENK en D66.

Artikel II

12 (Baudet) over de democratische rechtstaat en soevereiniteit van het Nederlandse volk

Dit amendement regelt dat de algemene bepaling behelst dat Nederland een democratische rechtsstaat is en dat het Nederlandse volk soeverein is, hetgeen inhoudt dat het zelf, door middel van gekozen volksvertegenwoordigers, via de nationale regering en via referenda, de wetten vaststelt waaraan het onderworpen is. Aangezien het de bedoeling van een preambule is om de mogelijkheidsvoorwaarden voor het goed functioneren van de Grondwet te schetsen, en aangezien soevereiniteit een fundamenteel (en noodzakelijk) uitgangspunt is van een democratische rechtsstaat, is een dergelijke bepaling essentieel en noodzakelijk in iedere preambule.

Verworpen. Voor: FvD.

datum 1 juni 2017

blad 4

Artikel II

7 (Özütok) over waarborging van mensenrechten

Met dit amendement wordt in de voorgestelde algemene bepaling geëxpliciteerd dat zowel grondrechten als mensenrechten worden gewaarborgd door de Grondwet. De indiener acht het apart noemen van mensenrechten van belang, omdat het begrip grondrechten slechts ziet op de mensenrechten die in het nationaal recht zijn vastgelegd. Echter, de Grondwet heeft ook een rol in het beschermen van mensenrechten die op internationaal niveau zijn vastgelegd. De Grondwet vormt het juridische schakelpunt tussen internationale verdragen en de nationale wetgeving. De artikelen 90 tot en met 95 van de Grondwet geven hier uiting aan. De indiener is van mening dat ook de in internationale verdragen vastgelegde mensenrechten onderdeel uitmaken van het fundament van de Nederlandse democratische rechtstaat. Het onderhavige amendement verduidelijkt dit, en draagt daarmee bij aan de brede bewustwording over het belang van het internationaal recht in onze samenleving.

Verworpen. Voor: GroenLinks, DENK en D66.

Moties

13 (Van der Staaij en Van Raak) over het niet langer behandelen van het wetsvoorstel 32334 (Initiatiefvoorstel-Van Tongeren Constitutionele toetsing door de rechter) omdat niet de juiste procedure is gevolgd

Aangehouden.

14 (Öztürk) over het bevorderen van de sociale functie en de kennis van de Grondwet

Verworpen. Voor: GroenLinks, PvdD, DENK, 50PLUS, D66 en FvD.

15 (Segers en Özütok) over het opnemen van internationale mensenrechten in de Grondwet

Verworpen. Voor: GroenLinks, PvdD, DENK, D66 en de ChristenUnie.